

Ο Μέγας Αλέξανδρος στην Περσική επική ποίηση - το Σαχ Ναμέ του Φερντουσί και το Εσκαντάρ Ναμέ του Νιζαμί

MARIANNA ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ, Δρ. Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. Εμπειρογνώμων Πρέσβυς του Υπουργείου Εξωτερικών. Ελλάδα
Email: matheo-2011@hotmail.com

Η καταπληκτική σταδιοδρομία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που κατόρθωσε, μέσα σε 11 μόλις χρόνια, να κατακτήσει ολόκληρο σχεδόν, τον τότε γνωστό Κόσμο, να καταλύσει την κραταιά Περσική Αυτοκρατορία των Αχαιμενιδών και να φτάσει ως την καρδιά της Ασίας, ως την, χώρα των Ινδών, ήταν πολύ φυσικό ν'αφήσει βαθύτατα ίχνη στη φαντασία των λαών, όλων εκείνων των χωρών της Ασίας, που είχε κατακτήσει ο Αλέξανδρος.

Στην Αίγυπτο, στην Αιθιοπία, στην Παλαιστίνη, στην Συρία και στην Μεσοποταμία, στην Περσία, στο Αφγανιστάν, στις Ινδίες και στις πιο απομακρυσμένες επαρχίες της Κεντρικής Ασίας- παντού απ' όπου πέρασε ο Αλέξανδρος, μα και πιο πέρα ακόμη- η μνήμη του διατηρήθηκε ζωντανή, μες από τους αιώνες, περισσότερο από κάθε άλλου μεγάλου άνδρα. Ακόμα και σήμερα στις ορεινές περιοχές του ΝΔ.Αφγανιστάν και ΒΔ Πακιστάν (πρώην ΒΔυτικές Ινδίες) πολλοί καυχώνται ότι είναι απόγονοι του Αλεξάνδρου, όπως στις κορυφές της οροσειράς Τσιτράλ, του ΒΔΠακιστάν η φυλή των "Καλάς".

Για πρώτη φορά στην ιστορία συναντούμε το φαινόμενο, κατακτημένοι λαοί να αγαπούν τον κατακτητή τους. Διότι ο Αλέξανδρος αγαπήθηκε από όλους τους υποτελείς του. Η τραγική του όμως μοίρα, που τον ανάγκασε ν'αφήσει την κυριαρχία όλου σχεδόν του τότε γνωστού κόσμου τόσο γρήγορα, και η διάλυση στη συνέχεια της μεγάλης επικράτειάς του, αύξησε το ενδιαφέρον γύρω από την προσωπικότητά του. Όσο πιο απόμακρη γινόταν αυτή η προσωπικότητα, τόσο πιο θαυμάσια έπρεπε να εμφανίζεται. Τα λάθη του ξεχάστηκαν, οι μεγάλες του όμως πράξεις έμειναν ζωντανές μέσα στη μνήμη των ανθρώπων.

Αμέσως, σχεδόν, μετά το θάνατό του, ο Αλέξανδρος και τα κατορθώματά του έγιναν θρύλος. Σιγά-Σιγά, με το πέρασμα των αιώνων, τα ιστορικά γεγονότα της ζωής του άρχισαν να ξεθωριάζουν, να παραμορφώνονται ή και να ξεχνιούνται ολότελα, έτσι που να δημιουργείται γύρω από το όνομά του ένας ολόκληρος κύκλος μύθων όπου, οργιάζει η λαϊκή φαντασία.

Η Ινδία ήταν η χώρα όπου ο μεγάλος στρατηλάτης μυθοποιήθηκε περισσότερο, μιας που οι συνοδοί του στην εκστρατεία του εκεί, είχαν τόσα πολλά και θαυμαστά να θυμηθούν και να διηγηθούν από το μεγάλο τους ταξίδι στο ακρότατο εκείνο σημείο.

Έτσι λοιπόν, όχι πολύ μετά τον θάνατό του, άρχισαν να εμφανίζονται μυθιστορήματα γύρω από τη ζωή και τη μεγάλη εκστρατεία του. Οδηγός όλων αυτών υπήρξε το Ελληνιστικό «Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου».

Αρχικά το έργο αυτό αποδίδονταν στον ιστορικό Καλλισθένη, τον ανηψιό του Αριστοτέλη, που τον ακολούθησε στην εκστρατεία και κατέγραψε τα συμβάντα τού πολέμου. Ήταν ο πολεμικός ανταποκριτής, που έστελνε ανελλιπώς τις «βασίλειες εφημερίδες» στον Αριστοτέλη.

Αργότερα όμως, η έρευνα απέδειξε ότι το «Μυθιστόρημα» το έγραψε ένας Έλληνας της Αιγύπτου, περί τα τέλη του 3ου μ.Χ.αι., δηλ. 6 αιώνες μετά τον Καλλισθένη. Το όνομα τού συγγραφέα τού «Μυθιστορήματος» παραμένει, μέχρι τις μέρες μας άγνωστο, γι'αυτό και αποκαλείται «Ψευδοκαλλισθένης»

Το «Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου» είναι το πρώτο Ιστορικό Μυθιστόρημα της παγκόσμιας λογοτεχνίας και υπήρξε το έναυσμα για τη δημιουργία αμέτρητων έργων, παντού, σε όλες τις χώρες. Υπάρχουν περίπου 25 ελληνικά χειρόγραφα του Μυθιστορήματος, σε πεζό λόγο, το καθένα από τα οποία είναι διαφορετικό από τα υπόλοιπα και χωρίζονται σε διασκευές. α',β',γ',δ', ε' και λ'. Τα έργα αυτά μεταφράστηκαν σε πάρα πολλές γλώσσες και το «Μυθιστόρημα» απλώθηκε, κυριολεκτικά, σ' όλη την οικουμένη. Μερικές από τις διασκευές του στην Ανατολή είναι: η Αιγυπτιακή, η Αρμενική, η Παχλεβί και η Περσική, η Συριακή, η Εβραϊκή, η Αιθιοπική, η Μαλαισιανή καθώς και η διασκευή του Σιάμ. Και στην Δύση έχουμε: την Λατινική, την Ρωσική, την Σερβική, την Βουλγαρική κλπ. Σύντομα, οι διασκευές αυτές, έγιναν λαϊκά αναγνώσματα σ' Ανατολή και Δύση, που πουλιώνταν στις λαϊκές αγορές και τα πανηγύρια. Δεν είναι τυχαίο ότι, το έργο αυτό που εξιστορούσε τον βίο και την πολιτεία του Αλεξάνδρου, το «Μυθιστόρημα», έφθασε να γίνει κατά τον Μεσαίωνα το πιο πολυδιαβασμένο έργο στον Κόσμο, μετά την Καινή Διαθήκη.

Στην περίπτωση της περσικής διασκευής, του ελληνιστικού Μυθιστορήματος του Αλεξάνδρου, που είναι η διασκευή δ' και μας ήταν γνωστή μόνο από μεταφράσεις, συνέβη το εξής εκπληκτικό: Η μετάφραση του ελληνικού κειμένου στην παχλεβί έγινε τον 5ο μ.Χ.αι. Μετά από 4 αιώνες (9ος μ.Χ.αι.), από την παχλεβί μεταφράστηκε στην Περσική και τελικά, τον 10ο μ.Χ.αι. έγινε η ενσωμάτωσή του στο μεγάλο περσικό έπος "ΣΑΧ-NAME" = *BIBLIO TΩN ΒΑΣΙΛΕΩΝ*².

Το ελληνικό, δηλαδή, Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου, ευρίσκεται μέσα στο κολοσσιαίο περσικό έπος ΣΑΧ-NAME.

Μέσα από το πλήθος των Περσών ποιητών ξεχωρίζουν οι: Φερντοσί (10^{ος} μ.Χ.αι.), Αβικένας, Αλ Μπιρουνί, Ασάντι, Ομάρ Καγιάμ, Νιζαμί (12^{ος} μ.Χ.αι.), Ρουμί, Σααντί, Χαφέζ, Τζααμί (15^{ος} μ.Χ.αι.). κλπ.³

Ο ΦΕΡΝΤΟΣΙ⁴ (934 – 1020 μ.Χ.) που το όνομά του σημαίνει «Παραδείσιος», γεννήθηκε και πέθανε στο χωριό Μπαλκχ, κοντά στην πόλη Τους, 1000 χιλ. ΒΑ της Τεχεράνης, (κοντά στην ιερή πόλη Μασάντ). Θεωρείται ο «μέγιστος» των Περσών ποιητών γιατί έγραψε το περίφημο έπος, «ΣΑΧ-NAME» = *BIBLIO TΩN ΒΑΣΙΛΕΩΝ*.

Το ΣΑΧ-NAME είναι κολοσσιαίο. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα έπη στον Κόσμο. Απαρτίζεται από 124.000 στίχους (τα Ομηρικά Έπη είναι 27.000 στίχοι: ΙΛΙΑΔΑ 12.000 & ΟΔΥΣΣΕΙΑ 15.000). και ο ποιητής Φερντοσί χρειάστηκε 35 χρόνια για να το γράψει.

Στο «ΣΑΧ-NAME» ο Φερντοσί αφηγείται την ιστορία της Περσικής Αυτοκρατορίας, από τη δημιουργία μέχρι την πτώση της από τους Άραβες, τον 7^ο μ.Χ.αι., εποχή που επεβλήθη στην Περσία ο Μωαμεθανισμός και η αραβική γλώσσα. Ο Φερντοσί δίκαια αποκαλείται εθνικός ποιητής της Περσίας διότι στο έργο του αφηγείται, σε γλώσσα περσική, ολόκληρη την ιστορία της πατρίδας του, χρησιμοποιώντας ελάχιστες αραβικές λέξεις. Με τον τρόπο αυτό ο Φερντοσί βοήθησε τους Πέρσες να μάθουν την ιστορία τους και να κρατήσουν τη γλώσσα τους, σε μια εποχή που όλοι έπρεπε να γράφουν και να μιλούν αραβικά. Κανένα άλλο έθνος δεν έχει να παρουσιάσει παρόμοιο έργο. Το ποίημα αυτό μπορεί να συγκριθεί μόνο με τα Ομηρικά Έπη και ο Φερντοσί, μόνο με τον Όμηρο.

Το «ΣΑΧ-NAME» είναι ένα ποίημα πατριωτικό και επιβλητικό. Το περιεχόμενό του χωρίζεται σε 50 μέρη, σύμφωνα με τις αντίστοιχες βασιλείες. Οι βασιλείς αυτοί, που ανήκουν στους μυθικούς ή ιστορικούς χρόνους της Περσίας, χωρίζονται σε τέσσερις δυναστείες, σύμφωνα με το ΣΑΧ NAME:

- I. Πισταντί- Pishdadi: Δυναστεία με 10 βασιλείς. Κυβέρνησε το Ιράν για 2.441 χρόνια.
- II. Καγιανί –Kayiani: Δυναστεία με 10 βασιλείς: Κυβέρνησε για 732 χρόνια.
- III. Ασκανί - Askhani : Δυναστεία με έναν βασιλιά, που κράτησε 200 χρόνια.
- IV. Σασανί - Sasani: Δυναστεία με 29 βασιλείς. Έμεινε στην εξουσία για 501 χρόνια.

Το χρονικό διάστημα που καλύπτει το ΣΑΧ-NAME είναι 3.874 χρόνια. Αφηγείται ολόκληρη την ιστορία του Ιράν.

Το ΣΑΧ-NAME είναι μια μεγάλη αλυσίδα από επεισόδια χρονολογικά τακτοποιημένα. Τα στοιχεία που ενώνουν αυτούς τους αμέτρητους στίχους είναι, οι τρεις βασικές αρχές της αρχαίας ιρανικής ηθικής που είναι:

- 1) Η ύπαρξη, ταυτόχρονα, του «καλού» και του «κακού» και η τελική νίκη του καλού. Η αντίθεση αυτή εξωτερικεύεται με τον θρησκευτικό δυισμό του Ζωροαστρισμού⁵, που είναι Θεός και Διάβολος (Αχούρα Μάζδα)=Ορμούζντ – Αχριμάν. Αυτοί οι δύο βρίσκονται σε συνεχή διαμάχη και στο τέλος νικάει πάντα ο Αχούρα Μάζδα, ο Θεός. Επίσης η άλλη αντίθεση που διαπνέει ένα σημαντικό μέρος του έπους είναι η πανάρχαια διαμάχη μεταξύ Ιράν και Τουράν . Το Σαχ-Ναμέ κατακλύζεται από πολέμους μεταξύ αυτών των δύο ιρανικών φυλών-λαών, ώσπου, στο τέλος, χάρη στην επέμβαση του βασιλιά Κεϊ-Χοσρό σταματά η διαμάχη.
- 2) Η αναγκαιότητα της «μόνιμης και νόμιμης διαδοχής» των βασιλέων και ηγεμόνων, γιατί τότε μόνο ο βασιλιάς λαμβάνει τη «μεγάλη δόξα» από τον θεό Αχούρα Μάζδα.
- 3) Η «δικαιοσύνη», απαραίτητο γνώρισμα ενός καλού κυβερνήτη, έτσι όπως τον εννοεί ο λαός.

Η σπουδαιότητα του ΣΑΧ-NAME, πέρα από την καταγραφή της περσικής ιστορίας, έγκειται στα διαχρονικά του μηνύματα. Ο ποιητής, παράλληλα με τις ιστορίες των βασιλέων, και μέσα από αυτές, εξιστορεί την πορεία του ανθρώπου, και τη συνάντησή του με το «καλό» και το «κακό». Το ποίημα έχει όλα τα γνωρίσματα του ηρωικού έπους. Οι μάχες διαδέχονται η μια την άλλη κι οι ήρωες αναμετρώνται κι αγωνίζονται μέχρι θανάτου. Στ' αυτιά μας ηχεί η κλαγγή των όπλων και ο αέρας είναι, σχεδόν πάντα, γεμάτος από τον κονιορτό της μάχης, τον ήχο των τυμπάνων και τον εκκωφαντικό θόρυβο των σιδερένιων ασπίδων.

Δύο είναι τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά του ΣΑΧ-NAME: οι «επικήδειοι»⁶ των πεσόντων βασιλέων και ηρώων και η περιγραφή της «ανατολής του ήλιου». Ο Φερντοσί ανακάλυψε μια τεχνική που έφερνε ισορροπία ανάμεσα στα δύο αυτά θέματα τα οποία, σαν μια κολοσσιαία αντιφωνία και αντίθεση διατρέχουν ολόκληρο το έργο. Η ατελείωτη διαδικασία του θανάτου σταματά με την εμφάνιση του ήλιου, που είναι πηγή της ίδιας της ζωής. Ο ποιητής έχει έναν ξεχωριστό τρόπο γραφής. Το έργο του έχει αξεπέραστη ποιότητα και διαχρονικό περιεχόμενο, πράγμα που κάνει τους χιλιάδες θαυμαστές του στην Ανατολή ν' αποστηθίζουν, ακόμη και σήμερα, στίχους του. Το Ιράν τιμά το μεγάλο τέκνο της και στίχοι από το έργο του Φερντοσί απαγγέλλονται, σχεδόν επί καθημερινής βάσης, σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές.

Περίληψη του ΣΑΧ-NAME.: Η διήγηση αρχίζει με τη δημιουργία του κόσμου «από το μηδέν» και συνεχίζεται με τις διάφορες βασιλείες. Στη βασιλεία του Τζαμσίντ (700 χρόνια) εμφανίζεται ο γιγαντόσωμος Ζαχάκ. Ο Φερεϊντούν, στη συνέχεια, με την άνηση μοιρασιά του βασιλείου του, στους τρεις γιους του, οδηγεί στην δολοφονία του ενός και στο ακραίο μίσος μεταξύ των υπολοίπων δύο, που εκπροσωπούν το Ιράν και το Τουράν αντίστοιχα. Έτσι αρχίζει η ατέρμονη διαμάχη και το μίσος μεταξύ του *Ιράν* και του *Τουράν*. Επί βασιλείας Μανουτσέρ, γεννιέται ο **Ροστάμ**, η ισχυρότερη από όλες τις ηρωικές μορφές του Σαχναμέ. Ο Ροστάμ παρουσιάζεται σε πολλές βασιλείες και φαίνεται να ζει πάνω από 300 χρόνια. Τα περισσότερα ηρωικά κατορθώματά του συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σαχ-Καβούς. Επίσης εδώ παρουσιάζεται και μονομαχία του Ροστάμ με τον γιο του Σοχράμπ, που βρίσκει τραγικό θάνατο από το χέρι του πατέρα του. Ο πόλεμος Ιράν-Τουράν, συνεχίζεται, ως τη βασιλεία του Κεϊ-Χοσρό, ο οποίος τον οδηγεί σε αίσιο τέλος. Μετά, έρχεται η βασιλεία του Γκοστάσπ, ο οποίος παντρεύεται την κόρη του Βυζαντινού Αυτοκράτορα (του Σάχε- Ρούμ). Όταν, στη συνέχεια βασιλεύει ο γιος τους, ο Εσφαντιάρ, παρουσιάζεται και εξαπλώνεται η θρησκεία του Ζωροάστρη. Ακολουθούν οι βασιλείες του Νταράμπ (που είναι ο Ξέρξης) και στη συνέχεια του Νταρά, που είναι ο Δαρείος ο Κοδωμανός. Ακολουθεί η βασιλεία του *Ε σ κ έ ν τ α ρ*, που δεν είναι άλλος από τον ζακουστό Αλέξανδρο, ο οποίος νικάει τον Νταρά (Δαρείο) και τού παίρνει το θρόνο. Στο τμήμα αυτό του έπους εξιστορούνται όλα τα κατορθώματα και οι μυθικές περιπέτειες του μεγάλου Έλληνα στρατηλάτη. Έπειτα ακολουθεί η βασιλεία του Αρντασίρ (δυναστεία Σασανίδων), καθώς και του Χοσρό, που χαιρετίζεται ως πρότυπο τελειότητας και σοφίας. Επί βασιλείας Χοσρό ζει ένας από τους πιο δημοφιλείς ήρωες του ΣΑΧ-NAME, ο Μπαχράμ-Γκούρ. Και η διήγηση φθάνει στο τέλος της με την βασιλεία του Γιαζντεγκέρντ και την πανωλεθρία που υπέστη ο στρατός του από τους Άραβες στη μάχη Γκαντεσιγιέ.

Οι ήρωες που παρουσιάζει ο Φερντοσί κατάγονται, πάντα, από ανταγωνιστικές οικογένειες ή φυλές. Έτσι ο Ροστάμ έχει από τη μεριά της μητέρας του αίμα αραβικό, ο Σιγιαβούς και ο Κεϊ-Χοσρό έχουν μητέρες Τουρανίδες (Τουράν) και ο *Εσφαντιάρ* και ο *Εσκεντάρ* (Αλέξανδρος), έχουν μητέρες *Ελληνίδες*.

Ο μεγαλύτερος ήρωας του Σαχ-Ναμέ είναι ο *Ροστάμ* και αμέσως μετά ο *Αλέξανδρος* και ο *Εσφαντιάρ*.

Το ποίημα στην αρχική του μορφή ήταν ενιαίο. Σε κεφάλαια το χώρισε ο ερευνητής Δρ. Μοχαμάντ Νταμπίρ Σιαγκι. Δεν έχω στοιχεία για το πότε έγινε ο διαχωρισμός των κεφαλαίων, πάντως, αυτό έκανε ευκολότερη την χρήση και την μελέτη του έργου.

Το ΣΑΧ-NAME έγινε γνωστό σε όλες τις γειτονικές χώρες του Ιράν και σε όλες τις φιλολογίες, που επηρεάζονταν από την περσική λογοτεχνία. Έτσι, αποσπάσματα του έργου μεταφράστηκαν ήδη από το 1220 μ.Χ. στην αραβική, το 1537 μ.Χ. στην τουρκική και στη συνέχεια, στην ινδική (στην Καλκούτα, όπου ζούσαν πολλοί Ινδο-Πέρσες). Πολλές αποσπασματικές μεταφράσεις έγιναν στην αγγλική, από το 1785 και μετά.

Το μεγάλο αυτό έπος, ενώ είχε μεγάλη αναγνώριση στην Ανατολή, έμεινε για πολλούς αιώνες, σχεδόν άγνωστο στη Δύση. Η Ευρώπη, μόλις τον 19^ο αιώνα ανακάλυψε την αρχαία Περσία και μαζί και το έργο του Φερντοσί. Ποιητές, λόγιοι και συγγραφείς της εποχής, όλοι τους κατενθουσιασμένοι, προσπάθησαν να μεταφέρουν το ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ στη γλώσσα τους, η μεγάλη όμως δυσκολία που συνάντησαν, τους ανάγκασε να παραιτηθούν από την ιδέα να μεταφράσουν ολόκληρο το έργο⁷.

Το «ΣΝ» μέχρι τον 19^ο αι. κυκλοφορούσε μόνο σε χειρόγραφο.

Το 1856 τυπώθηκε στην Τεχεράνη, μια πλήρης μονότομη, λιθογραφημένη έκδοση του ΣΑΧ-NAME, από τον Μοχαμάντ Μαχντί.

Το 1829 πρώτη, πλήρης αγγλική έκδοση, στην Καλκούτα, από τον Άγγλο Τέρνερ Μακάν. Το 1838- 1878 από τον Ζιλ Μολ, πλήρης γαλλική. Ο Μόλ δούλεψε 38 χρόνια για τη μετάφραση του έργου. Το 1876 πέθανε και το έργο περατώθηκε το 1878 από έναν μαθητή του. Το 1872-1886 (14 χρόνια) πλήρης ιταλική έκδοση από τον Πίτζι.

Αποσπάσματα του ΣΝ έχουν εκδοθεί: Το 1220, του Αλί Ιμπν Μοχαμμάντ, στην αραβική. Το 1537 και το 1651 στην τουρκική. Το 1846 στην ινδουϊστική. Το 1785, 1811, 1829, 1832, 1839, 1883, 1905, 1950, 1967 στην αγγλική. Ινδίες, Αγγλία & ΗΠΑ. Το 1820, 1851, 1890 στην γερμανική (Goerres, Spiegel, Shack, Rueckert). Το 1838 στην γαλλική. Το 2006 στην ελληνική (Μαριάννας Ιατροπούλου-Θεοχαρίδου, περιλαμβάνεται στο βιβλίο μου: Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ, Εκδόσεις ΙΩΝ 2006. Είναι ελεύθερη απόδοση στην ελληνική και εκπονήθηκε στο διάστημα 1987-1997 σε Αθήνα και Τεχεράνη).

Το ΣΑΧ-NAME αναφέρεται σε 50 Πέρσες βασιλείς και βασιλίσσες. Το ξάφνιασμα βεβαίως όλων των ερευνητών ήταν μεγάλο, διότι ανακάλυπταν ότι μέσα στο ηρωικό έπος της Περσίας και ανάμεσα στους 50 Πέρ-

σες βασιλείς, συγκαταλέγεται και ο Α λ έ ξ α ν δ ρ ο ς, ως Πέρσης βασιλιάς. Ο Φερντοσί, μέσα σε 52, άλλα επιμέρους κεφάλαια, εξιστορεί τη ζωή και τα κατορθώματα του Έλληνα στρατηλάτη.

Στο ζάφνιασμα και το ερώτημα αυτό, της παρουσίας του ελληνιστικού Μυθιστορήματος μέσα στο ΣΑΧ-NAME, οι ξένοι ερευνητές δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να απαντήσουν. Η απάντηση δόθηκε με την Διδακτορική μου Διατριβή, στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μου αυτής περιλαμβάνονται στο βιβλίο μου: «Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ» Εκδόσεις ΙΩΝ, Αθήνα 2007.

Το τμήμα του ΣΑΧ-NAME που αναφέρεται στον Αλέξανδρο είναι περίπου 6.000 στίχοι και περιλαμβάνει 52 κεφάλαια. Με λίγη προσοχή ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται ότι τα κεφάλαια τα αναφερόμενα στον Αλέξανδρο δεν έχουν λογική σειρά. Ο Αλέξανδρος πότε βρίσκεται στην Ανατολή και πότε στη Δύση, λες και πρόκειται για απόσταση λίγων χιλιομέτρων. Ο Φερντοσί, όμως, δεν πρέπει να κατηγορηθεί γι' αυτό. Το υλικό που είχε να διαχειριστεί ήταν κολοσσιαίο. Η ενασχόλησή του με αυτό κράτησε 35 χρόνια. Ήταν λοιπόν αδύνατον να επεξεργαστεί το περιεχόμενο εξίσου καλά με τη μορφή, όπου και έδειξε όλη του την δεξιοτεχνία. Διότι ο Φ. δεν έγραψε το μεγάλο αυτό ποίημα αλλά, το πεζό έργο που είχε στα χέρια του, το μετέτρεψε σε στίχους, δηλ. σε ποίημα.

Ο Φερντοσί, έχοντας να παρουσιάσει την ιστορία όλων των Περσών βασιλέων που είχαν κυβερνήσει τη χώρα μέχρι την επικράτηση των Αράβων, τον 7^ο μ.Χ.αι., κατάλαβε ότι δεν ήταν εύκολο να ενσωματώσει μέσα στο έργο του το ελληνιστικό Μυθιστόρημα με πρωταγωνιστή έναν ξένο βασιλιά και ότι θα έπρεπε να εφεύρει έναν τρόπο εύστοχο και πιστευτό. Βασικά εκείνο που διευκόλυνε την ενσωμάτωση στο ΣΑΧ-NAME, ενός έργου ξένου προς την περσική λογοτεχνία, ήταν το τέχνασμα της «περσοποίησης» του Αλέξανδρου.

Ο Αλέξανδρος βέβαια με την κατάκτηση της Περσικής Αυτοκρατορίας έγινε βασιλιάς της Περσίας, όχι όμως έτσι όπως το απαιτούσε η περσική παράδοση. Δεν ήταν νόμιμος διάδοχος και κληρονόμος του περσικού θρόνου. Ήταν κατακτητής. Σύμφωνα με την ζωροαστρική θρησκεία δικαίωμα στο θρόνο είχε μόνο όποιος ήταν Πέρσης και είχε λάβει τη «Θεία Δόξα» από τον Ζωροάστρικό Θεό Αχούρα Μάζδα.

Ο μεγάλος ποιητής, με αριστοτεχνικό τρόπο ενσωματώνει την βασιλεία του Αλεξάνδρου μέσα στον κορμό της ιστορίας του Ιράν και τον παρουσιάζει ως ετεροθαλή αδελφό τού Δαρείου. Περσοποιεί δηλαδή τον Αλέξανδρο και τον παρουσιάζει ως γιο του Ξέρξη.

Ξεκινάει λοιπόν την αφήγηση της ιστορίας τού Αλεξάνδρου με την βασιλεία του Νταράμπ (Ξέρξης).

Ο Νταράμπ πολέμησε με τους Άραβες, που εισέβαλαν στην Περσία και τους νίκησε. Αυτή η νίκη επί των Αράβων και τα πάμπολλα λάφυρα που αποκόμισε από αυτούς, τον δυνάμωσαν οικονομικά και επεξέτεινε έτσι τις στρατιωτικές του επιχειρήσεις. Έτσι επετέθη κατά του Φιλίππου, του τότε βασιλιά της Ελλάδας και τον νίκησε. Ο Φίλιππος έστειλε Πρέσβη στον Νταράμπ και του είπε ότι δεχόταν οποιοδήποτε όρο του, αρκεί να γινόταν μεταξύ τους ειρήνη. Ο Πρέσβης, συζητώντας, είπε στον Νταράμπ ότι ο Φίλιππος είχε μια πανέμορφη κόρη κι

εκείνος, με τη σειρά του, τη ζήτησε για γυναίκα του, ώστε να διατηρηθεί μεταξύ τους η ειρήνη. Ο Φίλιππος δέχτηκε τον όρο και έστειλε την κόρη του Ναχίντ στην Περσία όπου, ο Νταράμπ, την παντρεύτηκε. Η Ελληνίδα πριγκίπισσα ήταν πανέμορφη, είχε όμως ένα ελάττωμα. Μύριζε η ανάσα της. Ο Νταράμπ την έτρεξε σε γαιτρούς και μετά από πολλά της γιάτρεψε την κακοσμία με ένα καυτερό βότανο που στην Ελλάδα ονομαζόταν «εσκεντάρ». Όλα όμως αυτά έγιναν αιτία να μην την επιθυμεί πλέον και έτσι, μετά από κάποιο διάστημα την έστειλε πίσω, στον πατέρα της, τον Φίλιππο. Η Ναχίντ όμως ήταν έγκυος και την κατάστασή της την κράτησε μυστική από τον άνδρα της. Έτσι, μετά από κάποιους μήνες γέννησε ένα αγόρι που το ονόμασε Εσκένταρ (Α λ έ ξ α ν δ ρ ο). Ο Πέρσης βασιλιάς, στο μεταξύ, ξαναπαντρεύτηκε και απέκτησε κι εκείνος έναν γιο, που τον ονόμασε Νταρά (Δαρείο) ⁸.

Έτσι λοιπόν ο Φερντοσί δημιούργησε μία χαριτωμένη ιστορία για την καταγωγή του Αλέξανδρου που την παραθέτει στα τρία πρώτα κεφάλαια. Εκεί ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται ως ετεροθαλής αδερφός του Δαρείου που έχει νόμιμο δικαίωμα επί του περσικού θρόνου⁹. Σ' ολόκληρο, το τμήμα του Αλεξάνδρου, ο Φερντοσί αφηγείται το Μυθιστόρημα. Μόνο σε δύο σημεία επανέρχεται στο θέμα της «περσοποίησης», για να συνδέσει, προφανώς, για άλλη μια φορά, την καταγωγή του Αλέξανδρου με αυτή του Δαρείου. Στο κεφάλαιο Σ11 της δολοφονίας του Δαρείου, ο Α. λέει στον ετοιμοθάνατο Δαρείο: «Μάτωσε η καρδιά μου, σαν άκουσα εχτές από τους γεροντότερους ότι εμείς οι δυο ανήκουμε στο ίδιο γένος κι έχουμε τον ίδιο πατέρα». Επίσης, στο κεφ. Σ12, ο Α. σε επιστολή του προς τους αξιωματούχους του Ιράν, θέλοντας να δείξει ότι είναι η συνέχεια του Δαρείου, ο φυσικός δηλαδή αντικαταστάτης του, λέει: «Από σήμερα είμαι εγώ ο Δαρείος για σας. Εκείνος χάθηκε, αλλ' ήρθα εγώ για να σας βοηθήσω. Θα είμαι απέναντί σας καλύτερος απ' ότι ήταν ο ίδιος ο Δαρείος».

Τα χαρακτηριστικά που προσδίδει ο Φερντοσί στον Αλέξανδρο είναι:

1) του «δίκαιου βασιλιά»: Στο κεφ. Σ12 λέει ο Α. στο διάγγελμά του προς τους Πέρσες αξιωματούχους: «Ψάχνω να βρω τους ισχυρούς που δυναστεύουν τους φτωχούς!». Επίσης στο κεφ. Σ13 ο Φ. λέει: «Όταν ο Α. είπε αυτά τα λόγια, οι Ιρανοί συμφώνησαν μαζί του. Επειδή ήταν πολύ δίκαια πράγματα και μίλησε σαν καλός βασιλιάς, τον χαιρέτησαν λέγοντάς του «Μπράβο». Ο Α. παντού, μετά από νικηφόρες μάχες, ανοίγει τα θησαυροφυλάκια και μοιράζει χρήματα στο στρατό του. Έτσι, στο κεφ. Σ26 διαβάζουμε: «Ο Αλέξανδρος έμεινε στην περιοχή του Φουρ για δύο μήνες και μοίρασε όλους τους θησαυρούς του στον στρατό». Και στο κεφ. Σ35 ο Α. λέει στους Βραχμάους. «Τι μπορώ να κάνω για σας; Τι χρειάζεστε; Δε θέλω να 'σαστε φτωχοί, γι' αυτό σκοπεύω να σας δώσω θησαυρούς απ' τα ταμεία μου». Στο κεφ. 43 μετά την κατασκευή του τείχους Γωγ και Μαγώγ, οι προύχοντες του τόπου για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους στον Αλέξανδρο, «του έφεραν δώρα αμέτρητα, ό,τι είχαν και δεν είχαν, αλλά ο Αλέξανδρος δεν δέχτηκε να πάρει τίποτε και ξεκίνησε να φύγει. Και όλοι τον θαύμαζαν για το μεγάλο έργο του και τους λεπτούς του τρόπους» και

2) του «σοφού βασιλιά»: Η εικόνα του «σοφού» στο Σαχ-Ναμέ δεν έχει καμία σχέση με την εικόνα του «σοφού», που γνωρίζουμε στην Αρχαία Ελλάδα. Οι σοφοί του Φερντοσί είναι οι Ζωροάστρες ιερείς, οι Μομπάντ.

Εγράφη προηγουμένως ότι, οι «επικήδειοι», όπως και η «ανατολή του ήλιου», διατρέχουν ολόκληρο το έργο. Εμφανίζονται λοιπόν, συχνά πυκνά σ' ολόκληρο το Σαχ-Ναμέ, με διαφορετική κάθε φορά διατύπωση. Η ομορφιά των στίχων και η εφευρετικότητα του ποιητή σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις είναι χωρίς προηγούμενο. Στο κομμάτι του Αλεξάνδρου περιλαμβάνονται δύο από τους ωραιότερους επικήδειους ολόκληρου του ΣΑΧ-NAME, ένας για τον δολοφονημένο Δαρείο και ένας για τον νεκρό Αλέξανδρο.

Σύμφωνα με τη γνώμη των περισσότερων μελετητών του ΣΑΧ-NAME, η κορωνίδα όλων των επικήδειων είναι η εξιστόρηση της δολοφονίας του Δαρείου, στο κεφ. Σ11. Εκεί όπου ο Αλέξανδρος με αγωνία προσπαθεί να σώσει τον ετοιμοθάνατο Δαρείο και με σπαραγμό καρδιάς και δάκρυα στα μάτια του λέει: *«Πρέπει να ανακουφιστείς από τον πόνο αυτό και των εχθρών σου τις καρδιές ο φόβος να χτυπήσει. Ανασηκώσου και κάθισε σε τούτο το χρυσό το στρώμα ή καβάλα τ'άλογό σου αν νιώθεις πως αντέχεις. Γιατρούς απ' την Ινδία κι από την Ελλάδα θα σου φέρω, ποτάμια θα σχηματιστούν από το αίμα που κυλά από τα μάτια μου γι' αυτόν τον πόνο που υποφέρεις. Θα σου παραδώσω τη βασιλεία και το θρόνο. Κι όταν αναρρώσεις, θα φύγω από δω. Τους άντρες που σου κάνανε κακό θε να τους στείλω στην αγχόνη πάραυτα και θε να τους κρεμάσω ανάποδα! Μάτωσε η καρδιά μου κι από το στόμα βγήκε μια κραυγή, σαν άκουσα χτες από τους γεροντότερους ότι εμείς οι δυο ανήκουμε στο ίδιο γένος κι έχουμε τον ίδιο πατέρα. Γιατί λοιπόν πρέπει να ξεριζώσουμε τη φύτρα μας μ' αυτόν τον ανταγωνισμό;»*

Η τραγικότητα αυτής της σκηνής έγκειται βέβαια και στο ότι ο Αλέξανδρος μαθαίνει ότι αυτός και ο Δαρείος είναι αδέρφια! Η συναισθηματική φόρτιση και η ανεπανάληπτη ομορφιά των στίχων καθηλώνουν τον αναγνώστη.

Ο θάνατος του Αλεξάνδρου περιγράφεται από τον Φερντοσί με τρόπο μοναδικό. Λέει λοιπόν στο (Σ 50 Το τέλος της ζωής του Αλεξάνδρου και η μεταφορά της σορού του, στην Αλεξάνδρεια), ότι ο Αλέξανδρος ζήτησε να βγάλουν το θρόνο του έξω στο πλάτωμα για να τον δουν οι στρατιώτες. Αυτοί όταν τον αντίκρισαν έτσι ωχρο, άρχισαν να ξεφωνίζουν και να οδύρονται λέγοντας: *«Αυτή είναι περίοδος κακοτυχίας που θε να καταστρέψει την Ελλάδα. Εμείς θα είμαστε οι άτυχοι κι όλοι οι εχθροί μας χαίρονται γι' αυτό».* Στη συνέχεια ο Αλέξανδρος με σιγανή φωνή τους είπε: *«Θα πρέπει να φοβάστε πάντα τον Θεό και να 'στε εγκρατείς και συνετοί. Αν θέλετε να είσαστε πετυχημένοι στη δουλειά σας, θα πρέπει να προσέξετε τη συμβουλή μου. Μετά από μένα, η ζωή σας θα συνεχιστεί στον ίδιο το ρυθμό. Μόνο εγώ είμαι ο κακότυχος σ' αυτόν τον κόσμο».* Είπε αυτές τις λέξεις και ξεσηύχθηκε. Ευθύς αμέσως ξέσπασε μεγάλος οδυρμός μέσα στο στράτευμα. Έριχναν χόμα στα κεφάλια τους και δάκρυα αιμάτινα έτρεχαν απ' τα μάτια τους. Έκαψαν τις σκηνές τους, έκοψαν τις ουρές σε μια χιλιάδα άλογα και γύρισαν τις σέλες των αλόγων τους ανάποδα. Μετά μετέφεραν το φέρετρο σε ένα χλοερό πλάτωμα. Οι ιερείς του έπλυναν το σώμα με ροδόνερο, το άλειψαν με καθαρό καφούρ(αρωματικό) και το τύλιξαν μετά σε χρυσοκέντητο μεταξωτό ύφασμα. Όταν πήραν το φέρετρο κι άρχισαν να το κουβαλούν στα χέρια, εναλλάξ Έλληνες και Ιρανοί, επικρατούσαν δύο διαφορετικές απόψεις. Οι Πέρσες υποστήριζαν πως ο τάφος του Αλέξανδρου όφειλε να είναι στο Ιράν, λέγοντας: *«Εδώ είναι τόπος βασιλέων».* Κι ένας από τους Έλληνες αξιωματούχους είπε: *«Ο Αλέξανδρος πρέπει να ταφεί εκεί όπου γεννή-*

θηκε». Ένας από το Φαρς (Ν.Ιράν, όπου και η Περσέπολη) είπε: «*Αν συζητάμε έτσι, δεν πρόκειται να βγάλουμε συμπέρασμα. Ας πάει κάποιος να ρωτήσει εκείνο το βουνό, για να μας συμβουλέψει τι να κάνουμε*». Το βουνό, που μιλούσε τους απάντησε: «*Γιατί θέλετε να κουβαλήσετε το φέρετρο τόσο μακριά; Η ταφή του Αλέξανδρου πρέπει να γίνει στην Αλεξάνδρεια, που την έχτισε ο ίδιος, όσο ζούσε*». Όταν ακούσανε το μήνυμα, πήραν το φέρετρο από κει και κίνησαν γραμμή για Αλεξάνδρεια. Στο Σ51 Ο οδυρμός των Φιλοσόφων και του λαού για το θάνατο του Αλεξάνδρου), λέει ο Φ. ότι αφού μετέφεραν τη σορό του Α. στην Αλεξάνδρεια, την απόθεσαν σε ένα πλάτωμα, πάνω σε εξέδρα κι όλος ο πληθυσμός της πόλης ήρθε και στάθηκε τριγύρω. Κι αν κάποιος έπιανε να μετρήσει, θα βρισके πως ήταν πάνω από εκατό χιλιάδες άνθρωποι. Ο Αριστοτέλης πλησίασε θλιμμένος τη σορό, ακούμπησε το χέρι του πάνω σ'εκείνο το στενό κιβώτιο και είπε: «*Ω βασιλιά μου, εσύ! Πιστέ του Θεού! Για πες μου, τι συνέβη στην εξυπνάδα, τη γνώση και τη σοφία σου και βρίσκεσαι μέσα σε τούτο το στενό κουτί; Με τόσο τρυφερή ακόμη νιότη και τόσο σύντομη ζωή, γιατί διάλεξες το χώμα να πας ν'αναπαυτείς; Όλοι οι Έλληνες φιλόσοφοι μαζεύτηκαν γύρω από το φέρετρο και ο ένας μετά τον άλλο αποχαιρετούσαν τον βασιλιά τους με σοφά ρητά. (15 σοφοί τον αποχαιρετούν...και ένας απ'αυτούς είπε: «Σ'αυτόν τον κόσμο, όπου είμαστε μόνο περαστικοί, γιατί έζησες με τόσες στενοχώριες; Τώρα, δεσ! Να η αμοιβή για όλα τα προβλήματα και τις σκοτούρες που πέρασες. Ένα φέρετρο στενόχωρο και τίποτ'άλλο!»). Και ο επόμενος είπε: «Σαν ο στρατός σου αποχωρήσει, θα μείνεις εδώ πέρα ολομόναχος!»). Τότε έφτασε ασθμαίνουσα η μητέρα του Αλέξανδρου κι ακούμπησε το μάγουλό της στο δικό του (Σ 52 Η μητέρα και η σύζυγος του Αλέξανδρου θρηνούν για το θάνατό του). Μέσα στο κλάμα και τον θρήνο της έλεγε: «*Ω ζακουσμένη βασιλιά! Αντρα καλότυχε κι αγνέ! Σ'αγγίζω, αλλά είσαι τόσο μακριά μου! Το ίδιο μακριά είσαι κι απ' το στρατό κι από την οικογένειά σου! Εγώ έπρεπε να πεθάνω κι όχι εσύ! Θάνατος σ'όποιον ένωσε τυχόν ευτυχισμένος και χαρούμενος απ' τον χαμό σου!»*. Κι η σύζυγός του, η Ρωξάνη είπε μες τα αναφιλητά: «*Εσύ, βασιλιά των ελεύθερων ανθρώπων! Πού 'ναι ο βασιλιάς Δαρείος, κάποτε βασιλιάς όλου του κόσμου, Πού 'ναι ο βασιλιάς Χοσρό, που ναι ..και τόσο άλλοι...Ήσουν φευγαλέο σύννεφο που έφερε χαλάζι. Για τους πολέμους και τις κατακτήσεις είχες τη συγκατάθεση των Ουράνιων (Θεών)... Νόμιζα πως εσύ ποτέ σου δεν θα πέθαινες, Αλέξανδρε!»*... Όταν ο ήλιος έγειρε στη δύση του, οι αξιωματούχοι έπαψαν πλεον να μιλούν. Πήραν το φέρετρο και το έθαψαν.*

Το «*Μυθιστόρημα του Αλέξανδρου*» κρυμμένο μέσα στο Σαχ-Ναμέ, αποτέλεσε, μαζί με ολόκληρο αυτό το κολοσσιαίο έπος, πηγή μάθησης για τους πολίτες όλων των χωρών της περιοχής. Οι Πέρσες διδάσκονταν την ιστορία τους, μέσω του Σαχ-Ναμέ. Έτσι το «*Ελληνιστικό Μυθιστόρημα*» φυλαγμένο στα σπλάχνα του μεγάλου περσικού έπους για περισσότερα από 1000 χρόνια, λειτούργησε σαν μέσο ώστε να απλωθεί η φήμη του Αλέξανδρου παντού, σ'Ανατολή και Δύση.

NIZAMI¹⁰. Δύο αιώνες μετά τον Φερντοσί, τον 12ο μ.Χ.αι. , στο λογοτεχνικό στερέωμα της Περσίας παρουσιάζεται ένας άλλος μεγάλος ποιητής, ο Νιζαμί, από την Γκάντζα, (κοντά στο Μπακού του σημερινού Αζερμπαϊτζάν - ΝΔ της Κασπίας Θάλασσας).

Ο Νιζαμί έγραψε μία συλλογή ποιημάτων, το «ΧΑΜΣΕ», την περίφημη = ΠΕΝΤΑΔΑ. Το έργο (όπως το λέει και ο τίτλος του), αποτελείται από πέντε βιβλία.

«ΤΟ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΟ ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ» (ηθικο-φιλοσοφικό) «ΧΟΣΡΟ & ΣΙΡΙΝ» (είναι μια ιστορία αγάπης και πόνου μιας πριγκίπισσας. Όμοιό του δεν έχει η περσική λογοτεχνία). «ΛΕΪΛΑ & ΜΕΤΖΝΟΥΝ» (αναφέρεται στην αγάπη 2 παιδιών από την Αραβία). «ΧΑΦΤ ΠΕΪΚΑΡ» ΕΠΤΑ ΠΟΡΤΡΕΤΑ ή ΠΛΑΝΗΤΕΣ ή ΜΟΡΦΕΣ «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ή ΕΠΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ,¹¹

Από αυτά, το σημαντικότερο είναι το πέμπτο βιβλίο του, που έχει τον τίτλο: «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» που σημαίνει: ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ή ΕΠΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, και είναι αφιερωμένο εξολοκλήρου στον Μέγα Αλέξανδρο!

Το «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» αποτελείται από 2 βιβλία:

A - Το «ΣΑΡΑΦ-NAME»= ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΩΝ, που περιγράφει τα ταξίδια και τις περιπέτειες του Μ. Αλεξάνδρου και τον παρουσιάζει σαν σπουδαίο στρατηγό και δίκαιο κυβερνήτη, και

B - Το «ΕΚΜΠΑΛ-NAME» ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ή «ΚΧΕΡΑΑΤ-NAME» ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ, που περιγράφει τον Αλέξανδρο σαν φιλόσοφο και προφήτη.

Το έργο του Νιζαμί είναι μεγαλειώδες και αυτό το συμπεραίνουμε από τις αμέτρητες απομιμήσεις και αντιγραφές του, τόσο στο Ιράν όσο και στις χώρες όπου υπήρχε επιρροή της περσικής λογοτεχνίας. Στην Τουρκία, την Κεντρική Ασία, την Ινδία κλπ, αμέτρητοι ποιητές μιμούνται, ανά τους αιώνες, τον τύπο, την επιλογή υλικού, τον τρόπο έκφρασης, τις αναλογίες και ακόμη και τους τίτλους των έργων του.

Το «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» είναι ένας πραγματικός ύμνος για τον Αλέξανδρο. Το έπος απαρτίζεται από 20.000 στίχους (13.000 το Σαραφ-Ναμέ και 7.000 το Εκμπαλ-Ναμέ). Ο Νιζαμί έγραψε το έργο αυτό σε ώριμη ηλικία, άνω των 50 ετών, έχοντας συγγραφική εμπειρία τουλάχιστον 20 χρόνων. Στο ποίημα λοιπόν αυτό και ειδικότερα στο 2^ο μέρος του, το Εκμπαλ-Ναμέ, είναι συσσωρευμένη όλη η φιλοσοφική θεώρηση του ποιητή. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Νιζαμί είναι μαγική. Ο ποιητής με τις θαυμάσιες μεταφορές του οδηγεί τον αναγνώστη σε σφαίρες ανώτερες! Ό,τι λέει αφορά σε έναν κόσμο που, επιφανειακά ρυθμίζεται από κοσμική τάξη και εσωτερικά από θεϊκό νόμο. Κάτω από την επιφάνεια των λέξεων κρύβονται κι άλλοι θησαυροί που θα τους ανακαλύψουν μόνον αυτοί που έχουν το κλειδί. Λέει λοιπόν ο ποιητής: 'Σ' αυτό το θησαυροφυλάκιο (δηλ. το έργο του), έκρυψα το κλειδί των θησαυρών από τα μυστικά του κόσμου. Όποιος βρει το χρυσό κλειδί, θα έχει τη δυνατότητα να πλησιάσει και να φτάσει τους θησαυρούς μου. Και, όποιος δεν το κατορθώσει, θα έχει να χαιρέται τουλάχιστον για το χρυσό κλειδί!'

Σε όλο το πρώτο μέρος του «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» ο ποιητής αφηγείται την εκστρατεία του Αλέξανδρου, τους πολέμους και τις μάχες που έκανε με τους διάφορους λαούς που συνάντησε, αλλά και τα συμπόσια που οργάνωνε, κατά καιρούς.

Ο Νιζαμί, ενσυνείδητα διάλεξε το θέμα του (τον Αλέξανδρο), το σπούδασε, το μελέτησε και το παρουσίασε στο έργο του. Κάπου συνοψίζει την γνώση και την άποψή του για τον Αλέξανδρο και γράφει τα εξής:

«*Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ'ΕΝΑ ΦΥΛΛΟ ΧΑΡΤΙ*»

Ο Αλέξανδρος, που καταμέτρησε τον Κόσμο, βρισκότανε συνέχεια στο δρόμο και ζούσε σαν οδοιπόρος. Ταξίδεψε και γνώρισε ολόκληρο τον κόσμο έτσι, που πλέον κανείς να μην έχει βασίλειο, που να μην περικλύεται στα τέσσερα σύνορά του. Σε όλα τα βασίλεια που κυριεύσε, επέτρεψε να υφίσταται η εθιμοτυπία της Δυναστείας των Αχαιμενιδών. Εκτός της ζωροαστρικής πυρολατρείας, δεν κατάργησε καμμία άλλη από τις τελετές. Ήταν ο πρώτος που εισήγαγε το Κράτος της Αυλής και έκοψε χρυσά νομίσματα. Κατά διαταγή του, άξιοι χρυσοχόοι επιχρυσώσανε τ'ασήμι. Τα περσικά βιβλία της σοφίας (Αβέστα), διέταξε να τα μεταφράσουν σε γλώσσα ελληνική. Κι επίσης, χάρη σ'αυτόν, απέκτησε φήμη η εξασκημένη συνήθεια της πρωινής και βραδυνης περιφοράς της φρουράς με τύμπανα. Έκανε γνωστόν στην ανθρωπότητα τον καθρέφτη και έφερε κοσμήματα απ' το σκοτάδι. Καθάρισε τον Κόσμο από τη σκουριά, καταπνίγοντας την εξέγερση των Μαύρων κι απέσπασε την κορώνα και τον θρόνο του Δαρείου. Επίσης, ξεπλένοντας τον Κόσμο από το μαύρο των Ινδών κι από το κίτρινο των Ρώσων, που ήταν σαν μαύρη και σαν κίτρινη χολή, μετέτρεψε τον κόσμο σε γυαλιστερή, γαμήλια σκηνή. Ο κινέζικος καθρέφτης έγινε ο σύμβουλος του κι ο θρόνος του Κεϊ-Χοσρό, ο βάλτος του. Ήτανε μόλις είκοσι χρονώ όταν ηγήσανε τα τύμπανα για ν'ανεβεί στο θρόνο. Επτά χρόνια αργότερα έφυγε και ύστερα ξαναεμφανίστηκε, σαν Προφήτης. Με τη μέρα της προφητείας του αρχίζει η Αλεξανδρινή Εποχή. Όταν άρχισε να διδάσκει την αληθινή θρησκεία, που ήταν όμοια με τη δύναμη της ευτυχίας, νίκησε τους Ορίζοντες. Έφερε πολλά πιστήρια της καθαρής θρησκείας και κατασκεύασε πολυάριθμα κτίσματα. Σε κάθε του ταξίδι, έξω από την Ελλάδα (Ρουμ), ίδρυε πόλεις. Αυτός ήταν που έδωσε στη Σαμαργάνδη τη λαμπρότητά της. Και όχι μόνο στη Σαμαργάνδη αλλά και σε πολλές άλλες πόλεις, παρόμοιες, όπως η Χεράτη. Η δημιουργία τέτοιων πόλεων ήταν αληθινά χρήσιμη. Επίσης και το Ντάρμαντ δημιουργήθηκε, σύμφωνα με κάποια αντίληψη, για να σωπάσει το Μπαλγκάρ, που αρχικά ονομαζόταν Μπουνιγκάρ.

Επίσης και το φράγμα, που ενώνει τα δυο βουνά Γωγ και Μαγώγ, κατασκευάστηκα από αυτόν, καθώς και πάμπολλα άλλα, που είναι αδύνατο ν'απαριθμήσω. Όταν, λοιπόν, αυτή η ευγενική μορφή αποφάσισε να μοιράσει τη Γη και τράβηξε δύο σταυρωτές γραμμές επάνω της, πολύ πριν παρουσιαστεί το σχήμα του Σταυρού, δημιούργησε μ' εκείνες τις γραμμές και με τις τέσσερες πλευρές τους, τη Γεωμετρία.

Έτσι, άνοιξε και έστησε μία τετράγωνη σκηνή και στις εννέα σφαίρες έβαλε να παίζουνε τα πέντε τύμπανα. Ένας απ' τους πασσάλους ήτανε στον Βόρειο Πόλο και ένας στο Εκουαντόρ. Το ένα το σχοινί ήτανε τεντωμένο στην Ανατολή και τ'άλλο ένα ήτανε στη Δύση. Ποιος άλλος μες στον Κόσμο είχε ποτέ στην κατοχή του ένα Βασίλειο αυτού του μήκους και του πλάτους; Όταν άρχισε να ταξιδεύει ανά τον Κόσμο, με τη βοήθεια των σχοινιών, εισήγαγε την τέχνη της καταμέτρησης. Κανένα μίλι, ούτε παρασάγκα, κανέναν ταχυδρομικό σταθμό μα ούτε και σπιθαμή της Γης παράλειψε. Διόρισε εκατοντάδες γεωμέτρους και γραφείς, για τούτη τη δουλειά. Κι όταν εκείνος βιαστικά διέσχιζε τη χώρα και σε κάθε σταθμό στρατοπέδευε, τέντωναν το σχοινί, μετρούσαν το κομμάτι και κατέγραφαν την απόσταση της πορείας μιας ημέρας.

Αλλά, ακόμη και για την καταμέτρηση της θάλασσας είχε στα χέρια του μια μέθοδο. Έδενε δύο καράβια μεταξύ τους με σχοινί και τότε, το ένα αγκυροβολούσε, ενώ άλλο συνέχιζε να πλέει, μέχρι εκεί όπου έφτανε η τριχιά. Μετά, έστελνε το αγκυροβολημένο πλοίο σε πλευση και άφηνε το προηγούμενο να ξεκουράζεται, έτσι ώστε πότε το ένα και πότε το άλλο να κρατούνε τεντωμένο το σχοινί – πράγματι, ένα επικίνδυνο παιχνίδι με σχοινιά-. Έτσι, ο εμπειρογνώμων-τοπογράφος, τοποθετούσε το όργανο μέτρησης από ακτή σε ακτή και με τον τρόπο αυτό αποκάλυψε τη Γη κι εξάλειψε τη σύγχυση του κόσμου, με θεμελιωμένη καταμέτρηση. Πόσα είναι τα μέρη που έχει η Γη και πού οδηγούν τα μονοπάτια της, το ανακάλυψε η ζυγισμένη του πράξη. Η οικουμένη έγινε γνωστή, χάρη σ' αυτόν. Ποιος άλλος έφτασε στο ύψος του; Σε κάθε τόπο, όπου κι αν πήγε αυτός ο καβαλάρης, όλοι είχανε μερίδιο στην καλοπέραση. Για τα βουνά και τις ερήμους, πάντα εγνώριζε μια συμβουλή, σαν ήρθε όμως ο θάνατος, εκεί ήτανε αμήχανος..... Αυτά ήτανε τα χρήσιμα που μάθαμε από την ιστορία του εστεμμένου»

Ο μεγάλος ποιητής τού Μεσαίωνα δείχνει πραγματική λατρεία για την ελληνική φιλοσοφία και τον μεγάλο Έλληνα βασιλιά. Στον πρόλογο τού «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» του, γράφει ο Νιζαμί: *Ο Αλέξανδρος έψαχνε να βρει την πηγή της ζωής για να μείνει αθάνατος. Εγώ λοιπόν, 15 αιώνες μετά τον θάνατό του, θα τον ξαναζωντανέψω με την πέννα μου!*

Τον 15^ο μ.Χ.αι. γεννήθηκε στην Χεράτη ένας άλλος μεγάλος ποιητής, ο ΤΖΑΑΜΙ (1414-1492). Ο Τζααμί έγραψε σε όλους τους ποιητικούς τύπους. Σαν πρότυπα είχε τον Νιζαμί και τον Χαφέζ, χωρίς όμως ποτέ να φθάσει το επίπεδο των δύο προαναφερθέντων ποιητών. Στην Ανατολή τα έργα του Τζααμί είναι τα πιο δημοφιλή ποιήματα, σε περσική γλώσσα. Στη Δύση, πρώτοι οι Γερμανοί γνώρισαν την ποίησή του Τζααμί, το 1870, χάρη στην μετάφραση του έργου του: «Γιουσούφ και Ζουλεϊκά». Δύο χρόνια αργότερα, το ίδιο ποίημα, μεταφράστηκε και στην αγγλική. Ο Τζααμί έγραψε ένα έργο: το «ΚΧΕΡΑΤ-NAME ΕΣΚΑΝΤΑΡΙ » *ΒΙΒΛΙΟ ΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ*.(Εμμετρο) Για το ποίημά αυτό είχε σαν πρότυπό του το «*ΚΧΕΡΑΤ-NAME*», το 2^ο βιβλίου του, «ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME» του Νιζαμί. Ο Τζααμί, έδωσε στο έργο του το ίδιο ύφος και ακριβώς τον ίδιο τίτλο. Το έργο αυτό υστερεί κατά πολύ από το προαναφερθέν έργο του Νιζαμί, δεν παύει όμως ο ποιητής Τζααμί, να είναι *υ μ ν η τ ή ς* του Αλέξανδρου. Λέει πόσο σπουδαίος στρατηγός ήταν, πόσο σοφός και πόσο δίκαιος. Λέει λοιπόν ότι ο Φίλιππος εμπιστεύτηκε τον Αλέξανδρο στον Αριστοτέλη, να του μάθει όλες τις γνώσεις και να του εμφυσήσει το αίσθημα της δικαιοσύνης. Όταν είδε ο Φίλιππος ότι ο Αλέξανδρος ήταν έτοιμος, τον έχρισε διάδοχό του. Επίσης, με εντολή του Φιλίππου, ο Αριστοτέλης έγραψε ένα βιβλίο για τον Αλέξανδρο, γύρω από τα μυστικά της διακυβέρνησης του βασιλείου. *Ο Αλέξανδρος ήταν δίκαιος* και ζήτησε από τους υπηκόους του να διαλέξουν κυβερνήτη. Και κείνοι διάλεξαν τον Αλέξανδρο. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης της χώρας από τον Αλέξανδρο, τα ρητά των φιλοσόφων γράφονταν με χρυσά γράμματα. Ο Αριστοτέλης, ο Πλάτωνας και ο Σωκράτης του έγραψαν από ένα βιβλίο σοφίας ο καθένας. *Ο Αλέξανδρος ήταν σοφός* και στην εκστρατεία του συνοδευόταν από σοφούς και προφήτες. Ο ίδιος έγραψε ένα βιβλίο σοφίας, όπου ανάμεσα στα άλλα σοφά λόγια περιλαμβάνονταν και η απάντησή του στον Δαρείο, όταν ο Πέρσης βασιλιάς του ζήτησε να παντρευτεί την κόρη του: «*Εάν θα παντρευτώ τη Ρωξάνη*», του είπε «*θα την αγαπήσω τόσο πολύ που θα κυβερνιέμαι από αυτή και ο λαός τότε θα πει ότι ο Α-*

λέξανδρος νίκησε και κέρδισε τον κόσμο από τον Δαρείο για να τον παραδώσει στη συνέχεια στην κόρη του Δαρείου!»

Τον 15^ο μ.Χ. αι. κι άλλος ένας Πέρσης ποιητής, ο ΤΑΡΣΟΥΣΙ, έγραψε ένα πεζό έργο (1.159 σελίδων) που αναφερόταν στη ζωή του Νταράμπ (Ξέρξης), του Νταρά (Δαρείου) και του Εσκεντάρ (Αλέξανδρου). Ο Ταρσουσί δίνει την περσική εκδοχή της γέννησης του Αλέξανδρου (δηλαδή αυτή του Φερντοσί). Το έργο έχει κεφάλαια από διάφορες διασκευές του Μυθιστορήματος. (εβραϊκή, αιθιοπική, κλπ.) Εδώ ο συγγραφέας λέει πως ο Αλέξανδρος έμαθε από τον Αριστοτελη να εξηγεί τα όνειρα και αυτό του άνοιξε δρόμους στη ζωή του. Μετά, αναφέρεται στην κατασκευή του τείχους Γώγ και Μαγώγ καθώς και στου προφήτες Χιζρ και Ηλιάς. Τελειώνει λέγοντας ότι ο Αλέξανδρος πέθανε καθ'οδόν προς την Ιερουσαλήμ και θάφτηκε σ'αυτή την πόλη.

Παραπομπές

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΩΝ, Αθήνα 2007.

1. Κεφ. 7.0, σελ. 207, Μυθιστόρημα του Μ. Αλεξάνδρου
2. Κεφ. 4.3, σελ.81, ΣΑΧ-NAME
3. Κεφ. 3.4, σελ.48 Μεγάλοι Πέρσες Ποιητές
4. Κεφ. 4.1, σελ. 67, Φερντοσί
5. Κεφ. 1.2 Ζωροαστρισμός
6. Κεφ. Σ.11, σελ.274. Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥΣ ΤΟΥ. Στο κεφάλαιο αυτό ευρίσκεται ο ωραιότερος επικήδειος ολοκλήρου του ΣΑΧ-NAME.
7. Κεφ. 4.12, σελ. 102, Μεταφράσεις του ΣΑΧ-NAME
8. Κεφ. Σ.1, σελ.261, Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΝΤΑΡΑΜΠΟ ΜΕ ΤΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟ ΚΑΙ Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.
9. Ετεροθαλής αδελφός Σ.1 & Σ2 & Σ3).
10. Κεφ. 5.1, σελ. 130, Νιζαμί.
11. Κεφ. 5.3, σελ 134, ΕΣΚΕΝΤΑΡ-NAME.